

Arkivnr: 2014/14001-9
Saksbehandlar: Jon-Rune Smørdal

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Fylkesutvalet		19.06.2014

Årsbudsjett 2015 / Økonomiplan 2015-2018. Økonomiske føresetnader og rammer.

Samandrag

Årsbudsjett 2015/Økonomiplan 2015–2018 skal leggjast fram for fylkestinget i desember 2014. Fylkesrådmannen har i denne saka sett på økonomiske føresetnader for arbeidet med Årsbudsjett 2015/ Økonomiplan 2015–2018.

Det vert lagt opp til at samla driftsramme i 2015 vert redusert med 25 mill. kr i høve til budsjettet for 2014. Med dei føresetnadane som er lagt til grunn vil nedgangen i driftsrammene halda fram vidare i økonomiplanperioden, og vil i 2018 ligge omlag 130 mill. kr lågare samanlikna med budsjettet for 2014. Hovudårsakene til dette er:

- Endring i inntektssystemet som fører til reduksjon i frie inntekter for Hordaland fylkeskommune på opp mot 100 mill. kr. med gradvis nedtrapping fordelt over 5 år.
- Auka belastning på renter og avdrag på 177 mill. kr (i faste 2014 kr) fram til 2018 på grunn av auka lånegjeld og ei viss auke i rentesatsen utover i økonomiplanperioden
- Nedgang i prognosen for konsesjonskraftinntekter på 22 mill. kr fram til 2018 på grunn av lav straumpris og at fastprisavtaler utgår i perioden.
- Auke i pensjonskostnadane med 10 mill. kr frå 2015.

Den årlege realveksten i dei frie inntektene på 0,7%, som er lagt inn i KS sin prognosemodell for utrekning av inntektene, er ikkje nok til å dekkje endringane nemnt i strekpunkt ovanfor.

Fylkesrådmannen vil seinare tilpassa budsjettet for 2015 og økonomiplanperioden når føresetnadane vert meir avklara gjennom budsjettprosessen til hausten.

Det er rekna med investeringar på 3 996 mill. kr i 2015, 2 545 mill. kr i 2016, 2 038 mill. kr i 2017 og 1 724 mill. kr i 2018. Til samanlikning er investeringane i 2014 etter budsjettendringar i sak til junitinget på 4 147 mill. kr. Investeringane i økonomiplanperioden er i stor grad innan samferdsel og opplæring. Innanfor opplæring vil investeringane auke noko mellom anna på grunn av at to nye skular skal byggjast på Voss.

Forslag til vedtak

Fylkesutvalet tek til orientering dei økonomiske rammene for perioden 2015–2018 slik dei er skisserte i denne saka. Rammene vert å justera i den grad ein får nye haldepunkt som gjev grunnlag for det.

Johnny Ernst Stiansen
fung. fylkesrådmann

Nils Vetlesand
fung. fylkesdirektør økonomi

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Fylkesrådmannen, 06.06.2014

1. Arbeidet med Årsbudsjett 2015/Økonomiplan 2015–2018

I denne saka vert det lagt fram førebels økonomiske rammer for bruk i budsjettarbeidet for 2015 og økonomiplanperioden 2015–2018.

Dei politiske utvala får budsjett dokumenta til handsaming etter at fylkesrådmannen har utarbeidd eit samla budsjettgrunnlag for fylkeskommunen. Fylkesrådmannen reknar med å leggja fram budsjettgrunnlaget rundt 1. oktober.

Tidleg i oktober – kort tid etter at budsjettgrunnlaget er utarbeidd – vert statsbudsjettet for 2015 lagt fram. Fylkesrådmannen vil ta omsyn til verknadene av statsbudsjettet i eit notat – revidert budsjettgrunnlag – som vert lagt fram om lag 1. november. Budsjettet og økonomiplanen vert vedtekne av fylkestinget på møtet i desember 2014.

2. Litt om den økonomiske stoda

2.1 Rekneskapsresultat

Fylkeskommunen sine rekneskar sidan 2004 har hatt overskot eller balanse i drifta.

I 2013 fekk fylkeskommunen eit overskot på 130,3 mill. kr takka vere at avdelingane hadde god kostnadskontroll og innsparingar på fleire områder og at skatteinntektene vart over 80 mill. kr meir enn budsjettert.

Netto driftsresultat viser kva ein har igjen etter at alle driftsutgifter medrekna renter og avdrag er dekkja. For Hordaland fylkeskommune vart netto driftsresultat i 2013 på 526 mill. kr, som utgjer netto resultatgrad på 6,6%. For alle fylkeskommunar var gjennomsnittleg netto resultatgrad på 6,0% i 2013. Hordaland fylkeskommune har eit høgt investeringsnivå samanlikna med andre fylkeskommunar og får derfor mykje momskompensasjon for investeringar, som til og med 2013 skulle førast i driftsrekneskapen. Summen vart ekstra høg i 2013 på grunn av at meirverdiavgifta for veginvesteringar vart auka med verknad frå 2013. Av driftsresultatet på 526 mill. kr utgjorde momskompensasjon for investeringar ført over drift 367 mill. kr i 2013.

Frå og med 2014 skal momskompensasjon for investeringar ikkje lenger førast over drift, men direkte i investeringsrekneskapen. Dette får store konsekvensar for netto resultatgrad som i 2014 er budsjettert med 0,9% eller 62 mill. kr.

Det har tidlegare vore vanleg å rekna at kommunesektoren bør ha eit netto driftsresultat på minst 3% av driftsinntektene. Etter omlegginga av føring av momskompensasjon på investeringar, vert dette vanskeleg å oppnå. Frå sentralt hald er det varsla at ein skal sjå nærare på kva netto driftsresultat no bør ligge på i kommunesektoren for å ha nok økonomisk handlingsrom.

2.2 Budsjettsituasjonen for 2014

Prognosen etter 1. tertial viser på dei fleste områda godt samsvar mellom rekneskap og budsjett, men billettinntektene innan samferdsel ligg litt under budsjettet. Prognosen er at ein kan få rundt 20 mill. kr mindre i billettinntekter enn budsjettet. Fylkeskommunen har oppnådd svært gunstige vilkår for lån som vart refinansierte eller hadde renteregulering i mars, så ei innsparing på rundt 5 mill. kr på renteutgifter bør vere realistisk.

I 1. tertialrapport vart det rapportert at skatteinngangen var tilnærma prognosen/budsjett. Utviklinga i skatteinngangen dei siste månadane har vore litt svakare og det kan no sjå ut for at ein kan få ein svikt i dei frie inntektene på omlag 20 mill. kr for året totalt sett.

Denne utviklinga stemmer med det som er nemnt i Kommuneproposisjonen for 2015. Ut frå skatteinngangen til og med mars 2014 trekkjer den i retning av at skatteinngangen kan bli 700 mill. kr lågare for kommunesektoren totalt sett enn det som er lagt til grunn i det vedtekne statsbudsjettet for 2014. KS har lagt dei nye føresetnadane til grunn i prognosemodellen og prognosen er då at Hordaland fylkeskommune vil få 18,5 mill. kr mindre i frie inntekter i 2014 enn det som er budsjettet. Fylkesrådmannen vil følgje utviklinga i skatteinngangen nøye fram mot 2. tertialrapport, som vert lagt fram for fylkestinget i oktober.

3. Overslag over inntektsutviklinga for perioden 2014–2018

3.1 Nytt inntektssystem for fylkeskommunane – følgjer for Hordaland fylkeskommune

I kommuneproposisjonen for 2015 foreslår regjeringa ei stor omlegging av inntektssystemet for fylkeskommunane.

Fylkeskommunane har ulike føresetnader for å kunne yte likeverdige tenester til innbyggjarane som følgje av ulikskapar i demografi, geografi osv. Dette prøver ein i størst mogleg grad å kompensere for gjennom utgiftsutjamninga.

Det er ikkje gjort vesentlege endringar i inntektssystemet for fylkeskommunane sidan 1996/97. Endringane som no blir foreslått gjev relativt store utslag, også for Hordaland fylkeskommune, som vanlegvis ikkje avviker mykje frå landsgjennomsnittet.

Endra kostnadsnøklar for utgiftsutjamninga er rekna å gje eit tap på 122,5 mill. kr for Hordaland fylkeskommune. Mest dramatiske utslag vil omlegginga gje for Sogn og Fjordane og Nordland. Det vert innført ei overgangsordning, slik at endringa i kostnadsnøklane først får fullt gjennomslag etter 5 år. Oversikt over utrekningane for dei ulike fylkeskommunane er vist i tabellen nedanfor.

Når det gjeld skatteutjamninga, vert det innført ei symmetrisk ordning som skal utjamne 87,5 % av avviket frå landsgjennomsnittet. Dette er rekna å slå positivt ut for Hordaland fylkeskommune med ca. 15 mill. kr.

Første året vert det gjeve tapskompensasjon til fylkeskommunar som taper meir enn kr 200 pr. innbyggjar.

Alt i alt vil Hordaland kome ut med om lag uendra inntekt i 2015 (+ 2,7 mill. kr iflg. KMD sine utrekningar.) Men utsiktene dei fire følgjande åra er magre, etter kvart som endra kostnadsnøklar får fullt gjennomslag. Ein vil trenge ein årleg vekst i fylkeskommunane sine frie inntekter på om lag 0,5 % for at Hordaland skal kunna oppretthalde uendra inntektsnivå.

Tabell 1 som viser effekten det nye inntektssystemet vil få for kvar fylkeskommune (basert på tal frå Kommuneproposisjonen 2015)

Tal i heile tusen kr						
Fylke	Samlet omfordelings- effekt av ny kostnadsnøkkel og sammenvekting	Omfordelingseffekt år 1 i overgangsordning på 5 år	Omfordelingseffekt av omlegging til 87.5 pst. symm. skatteutjevning	Samlet omfordelings- effekt av ny kostnadsnøkkel, skatteutjevning og overgangsordning i år 1	Tapskompensasjon til fylkeskommuner som taper mer enn 200 kr per innb.	Samlet omfordelingseffekt av ny kostnadsnøkkel, skatteutjevning, med 5 års overgangsordning og tapskompensasjon i år 1
01 Østfold	-14 171	-2 834	385	-2 449	0	-2 449
02 Akershus	-18 878	-3 776	25 602	21 826	0	21 826
03 Oslo	597 396	119 479	-87 572	31 908	0	31 908
04 Hedmark	-54 117	-10 823	-811	-11 635	5 412	-6 223
05 Oppland	28 033	5 607	-140	5 466	0	5 466
06 Buskerud	75 447	15 089	5 968	21 057	0	21 057
07 Vestfold	111 577	22 315	2 768	25 083	0	25 083
08 Telemark	-9 115	-1 823	1 359	-464	0	-464
09 Aust-Agder	14 446	2 889	749	3 638	0	3 638
10 Vest-Agder	1 123	225	1 763	1 987	0	1 987
11 Rogaland	157 718	31 544	22 558	54 101	0	54 101
12 Hordaland	-122 454	-24 491	14 952	-9 538	12 245	2 707
14 Sogn og Fjordane	-264 164	-52 833	1 499	-51 333	26 416	-24 917
15 Møre og Romsdal	5 975	1 195	3 887	5 082	0	5 082
16 Sør-Trøndelag	-570	-114	4 536	4 422	0	4 422
17 Nord-Trøndelag	-95 509	-19 102	-425	-19 526	9 551	-9 976
18 Nordland	-250 684	-50 137	1 264	-48 873	25 068	-23 804
19 Troms	-120 087	-24 017	1 228	-22 790	12 009	-10 781
20 Finnmark	-41 968	-8 394	430	-7 963	4 197	-3 767
Sum	0	0	0	0	94 898	94 898

3.2 Signal om inntektsutviklinga frå sentralt hald

I revidert nasjonalbudsjett for 2014 står det at den reelle veksten i kommunesektoren sine samla inntekter i 2014 ser ut til å verte lågare enn det som vart lagt til grunn i fjor haust. Kommunesektoren sine samla inntekter legg ein no til grunn reelt vil auke med 5,1 mrd. (2014 kr) frå 2013-2014, mens realveksten i dei frie inntektene (skatt og rammeoverføringar) er venta å auka med 3,2 mrd. Veksten i dei samla inntektene for kommunesektoren vert då 0,4 mrd. kr mindre enn i saldert statsbudsjett for 2014. Hovudårsaka til dette er svikt i skatt på alminneleg inntekt som omtalt i avsnittet ovanfor under budsjettsituasjonen.

I kommuneproposisjonen for 2015, som vart lagt fram 14. mai, heiter det at Regjeringa legg opp til ein reell vekst i kommunesektoren sine samla inntekter i 2015 på mellom 4 ½ til 5mrd. kr. Av den samla inntektsveksten er det lagt til grunn at mellom 4,2 og 4,5 mrd. kr vil koma som frie inntekter (skatt og rammeoverføringar). Dette svarar til ein realvekst på 1,4 prosent.

I følgje opplegget skal mellom ¼ - ½ mrd. kr av realveksten i dei frie inntektene fordelast til fylkeskommunane – dette svarar til ein realvekst på mellom 0,4 – 0,9 prosent samanlikna med prognose for inntektene i 2014. Av denne veksten gjeld 150 mill. kr opprusting av fylkesvegane. Vidare er 95 mill. av veksten i frie inntekter kompensasjon for dei fylkeskommunane som tapar meir enn 200 kr pr. innbyggjar på systemverknadane av omlegging av inntektssystemet for fylkeskommunane.

Ut frå den normale prosentvise fordelinga mellom fylkeskommunane kan Hordaland fylkeskommune då rekne med ein realvekst i dei frie inntektene på mellom 25-50 mill. kr frå 2014 til 2015, men då er ikkje konsekvensane av omlegging til nytt inntektssystem lagt inn. På grunn av overgangsordningar vil ikkje endringane av det nye inntektssystemet slå ut så mykje for Hordaland fylkeskommune i 2015, men i løpet økonomiplanperioden fører omlegginga til mindre realvekst for Hordaland fylkeskommune enn det som ligg inne i eksisterande økonomiplan.

Kommuneproposisjonen for 2015 gjev ikkje haldepunkt for veksten i dei frie inntektene i åra etter 2015. Realveksten i dei frie inntektene for kommunesektoren samla sett dei siste åra vore på litt over 1 prosent i gjennomsnitt. No er det i kommuneproposisjonen 2015 signalisert ein realvekst på 0,4 – 0,9 prosent frå 2014 til 2015. KS har i sin prognosemodell, for å rekne ut dei frie inntektene til fylkeskommunane, lagt seg

midt på dette intervallet for 2015. Fylkesrådmannen har lagt til grunn same årlege realvekst for kvart av åra vidare i økonomiplanperioden, som det KS har lagt inn frå 2014 til 2015.

Ein vesentleg del av fylkeskommunane sine driftsutgifter går til vidaregåande opplæring for aldersgruppa 16–18 år. Veksten i denne aldersgruppa flatar ut, og dette vil påverka veksten fylkeskommunane kan rekna med å få i dei frie inntektene.

Omlagging til nytt inntektssystem, slik det er utforma pr. d.d., fører til, som vist i kapittel 3.1 at Hordaland fylkeskommune får eit merkbart nedtrekk.

Vidare vil fylkesrådmannen visa til at det i kommuneproposisjonen for 2015 vert peika på at dei reknar med pensjonskostnadene for kommunesektoren samle sett vil auka med ½ mrd. kr ut over det som dekkast av den kommunale deflatoren. For Hordaland fylkeskommune sin del vil dette utgjere ein reell kostnadsauke på omlag 10 mill. kr.

3.3 Inntekter for Hordaland fylkeskommune

Tabell 2. Hordaland fylkeskommune – Frie inntekter 2014–2018

Mill. kr	Faste 2014-prisar				
	Budsjett 2014	Overslag 2015	Overslag 2016	Overslag 2017	Overslag 2018
Skatt	2 872,9	2 870,4	2 909,2	2 948,6	2 988,4
Rammeoverføringer	2 837,4	2 865,8	2 840,2	2 814,6	2 789,0
Sum frie inntekter	5 710,3	5 736,2	5 749,4	5 763,2	5 777,4
Endring		0,5%	0,2%	0,2%	0,2%

Dei frie inntektene i Tabell 2 er delt opp i skatt og rammeoverføringer. Utrekning av frie inntekter for åra 2014–2018 i Tabell 2 er gjort ved hjelp av KS sin modell der følgjene av nytt inntektssystem er lagt inn.

I revidert nasjonalbudsjett for 2014, er det som nemnt ovanfor, varsla noko lågare vekst i dei frie inntektene i 2014 enn det som vart lagt til grunn i revidert statsbudsjett. Når KS legg dei nye føresetnadane til grunn i sin prognosemodell vil Hordaland fylkeskommune få 5 691,8 mill. kr i frie inntekter i 2014. Det vil seie 18,5 mill. lågare enn det som er satt opp i tabellen ovanfor.

Utrekningane for 2015 byggjer på den utviklinga i dei frie inntektene som er varsla i kommuneproposisjonen 2015 og som er gjort greie for ovanfor. KS har i sin prognosemodell for utrekning av frie inntekter lagt inn ein auke som ligg midt på det intervallet som er varsla i auken i frie inntekter for fylkeskommunane og fylkesrådmannen har vidareført den same årlege realveksten i heile perioden. Årsaka til at realveksten då berre vert 0,2 prosent årleg i perioden 2016-2018 kjem på grunn av nedtrekk som følgje av det nye inntektssystemet.

Det er ein del usikkerheit knytt til korleis dei ekstra midlane til fornying og opprusting av fylkesvegane vil slå ut for den generelle inntektsveksten. Dette er nærare omtalt i kap. under.

3.4 Ekstra midlar til fornying og opprusting av fylkesvegane

I Nasjonal transportplan 2014-23 er det lagt til grunn at det i perioden fram til 2023 skal nyttast 10 mrd. kr til fornying og opprusting av fylkesvegane. I første fireårsperiode 2014-2017 er det i planen lagt opp til at det skal løyvast 2,75 mrd. kr.

I 2014 vart det løyvd 780 mill. kr til opprustingstiltak som del av dei frie midlane til fylkeskommunane. I Kommuneproposisjonen for 2015 varslar regjeringa at det skal løyvast 150 mill. kr slik at ein etter to år til saman

har løyvt 930 mill. kr. Om regjeringa held fast på dette opplegget i statsbudsjettet for 2015, må det då for åra 2016 og 2017 løyvast samla 1 820 mill. kr om ein skal nå det som er varsla i Nasjonal transportplan.

4. Investeringar i økonomiplanperioden

Fylkesrådmannen har i samband med denne saka gått gjennom det vedtekne investeringsbudsjettet og budsjettendringar som er gjort så langt i år. Dette fører til nokre justeringar dei komande åra samanlikna med opplegget i gjeldande økonomiplan.

Tabellen nedanfor viser kva investeringsrammer fylkesrådmannen legg til grunn for kvar sektor. Dei ulike sektorrammene vert nærare spesifiserte i det vidare budsjettarbeidet.

Tabell 3. Hordaland fylkeskommune. Investeringsoversyn 2014-2018 fordelt på sektorane

	Mill. kr i løpande prisar				
	Revidert budsjett 2014	Forslag for 2015	Forslag for 2016	Forslag for 2017	Forslag for 2018
Sum Fellesfunksjonar	40,0	35,0	30,0	30,0	30,0
Sum Opplæring	615,0	745,0	805,0	625,0	630,0
Sum Tannhelse	30,0	30,0	20,0	20,0	15,0
Sum Regional utvikling	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Sum Samferdsel	3 458,3	3 181,8	1 687,8	1 360,7	1 047,0
Sum Kultur	3,0	3,0	1,0	1,0	1,0
Sum investeringar	4 147,3	3 995,8	2 544,8	2 037,7	1 724,0

I 1. tertialrapport 2014 foreslår fylkesrådmannen ein reduksjon i investeringsbudsjettet på fylkesvegane med 326,2 mill. kr og ein liten auke i skuleinvesteringane på bakgrunn av nye framdriftsplaner og prognosar. Ein del av reduksjonen i fylkesveginvesteringane må løyvast på nytt i 2015. Dette fører til at investeringsnivået i 2015 vert høgare enn det som ligg inne i gjeldande økonomiplan. Det er og sett av meir midlar til skuleinvesteringar mellom anna på Voss enn det som låg inne tidlegare. I sist økonomiplan var det sett opp investeringar på 4,379 mrd. kr i 2014 og 3,373 mrd. kr i 2015. I rammesaka er dette no endra til 4,147 mrd. kr for 2014 og 3,996 mrd. kr for 2015. Vidare er det no sett opp investeringar for 2,545 mrd. kr i 2016, 2,038 mrd. kr i 2017 og 1,724 mrd. kr i 2018.

Som nemnt ovanfor kjem fylkesrådmannen tilbake til detaljerte tal og kommentarar for kvart enkelt investeringsprosjekt i budsjettprosessen til hausten. Ein kommenterer her berre kort nokre av prosjekta innanfor dei ulike sektorane.

Fellesfunksjonar, tannhelse, regional utvikling og kultur

Innan fellesfunksjonar, tannhelse, regional utvikling og kultur og er det sett opp same tal som i siste økonomiplan.

Opplæringssektoren

Innanfor opplæringssektoren er det i hovudsak lagt inn dei prosjekta som er med i gjeldande økonomiplan. Av store prosjekt kan nemnast tilbygg/rehabilitering ved Årstad videregående skole, nye skular på Voss og Åsane videregående skole. Det er også lagt inn ein stipulert sum til oppfølging av investeringar og rehabiliteringar som er med i skulebruksplanen. Faste postar til rehabilitering/ombygging/mindre tilbygg i skulesektoren og utstyr i skulesektoren er føresett vidareført som i gjeldande økonomiplan.

Investeringsnivået i opplæringssektoren, som er lagt til grunn i denne saka, er noko høgare enn det som er sett opp i gjeldande økonomiplan. Hovudårsaka til dette er forsert framdrift i nokre prosjekt og at nokre prosjekt vert noko dyrare. Fylkesrådmannen vil som nemnt ovanfor kome attende til ei nærare vurdering av aktuelle prosjekt gjennom den vidare budsjettprosessen.

Opplegget, jf. Tabell 3, medfører skuleinvesteringar på i alt 2 805 mill. kr i perioden 2015–2018. Investeringane i denne perioden er størst med 805 mill. kr i 2016. I revidert budsjettet for 2014 er skuleinvesteringane til samanlikning på 615 mill. kr.

Samferdsel

I investeringsramma for samferdsel er det inkludert ruteinformasjonssystem, billetteringssystemet reiseregistreringssystem og trafikkinformasjonssystem.

Restfinansiering av 8 nye bybanevogner og forlenging av 20 vogner er innarbeidd.

Budsjettramma for fylkesveginvesteringar er i revidert budsjett for 2014 på 1 800 mill. kr. Vidare utover i perioden er det innanfor ramma til Samferdsel ført opp 1 728 mill. kr i 2015, 1 297 mill. kr i 2016, 1 311 mill. kr i 2017 og 1 029 mill. kr i 2018. Totalt 5 365 mill. kr i perioden 2015-2018.

Tala tek utgangspunkt i vedtekne planar for fylkesvegnettet og handlingsprogrammet for fylkesvegnettet. Det vil verta ein del justeringar i tala ved endeleg utarbeiding av 2015-budsjettet.

Vidare er det for Bybanen rekna med 1 363 mill. i 2015 og 332 mill. i 2016 slik som satt opp i sist økonomiplan.

Opplegget fylkesrådmannen har lagt til grunn, medfører at av samla investeringar på 10 302 mill. kr i perioden 2015–2018 vert 4 776 mill. kr finansierte med lånemidlar og 1 503 mill. kr finansierte med momskompensasjon frå investeringar. Resten er finansierte med eksterne finansieringskjelder, og av desse er bompengefinansiering størst med 3 436 mill. kr. Til veginvesteringar er det også rekna med nokre tilskot og forskotteringar frå staten, kommunar og private.

Av tabell 3 ovanfor går det fram at investeringsnivået minkar utover i perioden. Dette skuldast i stor grad at vidare utbygging av Bybanen i Bergen enno ikkje er avklart. Vidare skal handlingsprogrammet for fylkesveginvesteringane reviderast og dette kan gje endringar i perioden.

Gjeldsgraden til Hordaland fylkeskommune er allereie høg og vil auke i åra som kjem med det investeringsnivået ein legg opp til. Endringane nemnde ovanfor, som kan koma i tillegg, vil kunne forsterke denne utviklinga. Utfordringane knytt til auka gjeldsgrad er nærare omtalt i kapittel 5 nedanfor.

5. Renter og avdrag og lånegjeld

Med utgangspunkt i investeringsprogrammet i Tabell 3 og det skisserte finansieringsopplegget er det i Tabell 4 sett opp oversyn over renter og avdrag fram til 2018. I utrekningane er det teke omsyn til at det vert gjeve renterefusjon for ein del lån til skuleføremål. Vidare er det teke omsyn til at det i samband med forvaltningsreforma vart innført ei rentekompensasjonsordning for veg- og kollektivtransporttiltak i fylka og rentekompensasjonsordning vart vidareført i revidert statsbudsjett for 2014.

Tabell 4. Hordaland fylkeskommune – Renter og avdrag 2014–2018

	Mill. kr				
	Budsjett	Overslag	Overslag	Overslag	Overslag
	2014	2015	2016	2017	2018
A. Løpande prisar:					
Netto renteutgifter	174,5	183,8	202,2	226,8	274,0
Avdrag	302,9	340,0	389,0	428,0	463,0
Netto renter og avdrag	477,4	523,8	591,2	654,8	737,0
B. Faste 2014-prisar:					
Netto renter og avdrag	477,4	508,5	557,3	599,2	654,8

Av Tabell 4 ser ein at netto renteutgifter aukar frå 174,5 mill. kr i 2014 til 274 mill. kr i 2018 i løpande prisar. Avdraga aukar frå 302,9 mill. kr i 2014 til 463 mill. kr i 2018. Den store auken i renter og avdrag har samanheng med dei høge investeringane i perioden. Ein har også verknaden av at det er lagt til grunn noko auke i rentesatsane i økonomiplanperioden.

Omgjort til faste prisar går summen av renter og avdrag opp frå 477,4 mill. kr i 2014 til 654,8 mill. kr i 2018.

Opplegget som er skissert i denne saka vil medføra at lånegjelda aukar frå om lag 8,0 mrd. kr ved utgangen av 2014 til 11,2 mrd. kr ved utgangen av 2018.

For nye lån er lagt til grunn 2,25% rente i 2015, 2,5% rente i 2016, 3,0% rente i 2017 og 3,5 % rente i 2018. Dette er litt lågare rentesats enn det som var lagt til grunn i økonomiplan 2014-2017 – at renteauken er forventa å kome noko seinare enn det som er lagt inn tidlegare.

Ved deflateringa er lagt til grunn 3% pris- og lønsauke (deflator) pr. år etter 2014.

6. Driftsutgiftsrammer for perioden 2014–2017

6.1 Utrekning av driftsrammer

Ved utrekning av endringar i driftsrammene i perioden 2015–2018 har ein teke utgangspunkt i vedteke budsjett for 2014 som fylkestinget godkjente i desember 2013. Utrekningane framgår av Tabell 5 og er gjort i faste 2014-prisar.

For å få fram endringar i rammene over tid har ein sett på sentrale inntekter på driftsbudsjettet og korleis dei utviklar seg. Viktigast her er dei frie inntektene.

Vidare er det i tabellen justert for endringar i renter, avdrag og driftsmidlar til investeringar. Det er også teke omsyn til at det i kommuneproposisjonen er varsla ei viss auke i pensjonskostnadene i 2015.

Tabell 5. Hordaland fylkeskommune - Samla driftsrammer i perioden 2014-2018

	Mill. kr i faste 2014 prisar				
	Vedteke budsjett 2014	Overslag 2015	Overslag 2016	Overslag 2017	Overslag 2018
1. Skatt og rammeoverføringar	5 710	5 736	5 749	5 763	5 777
2. Konesjonskraftinntekter	72	63	57	50	50
3. Sum sentrale inntekter drift	5 782	5 799	5 806	5 813	5 827
4. Renter + avdrag	477	509	557	599	655
5. Driftsmidl. til invest.budsjett	62	62	50	50	50
6. Auka pensjonskostnader		10	10	10	10
7. Sum spesifiserte utgifter	539	581	617	659	715
8. Til anna drift (4-8)	5 243	5 218	5 189	5 154	5 112
9. Endring i høve til vedteke budsjett 2014		-25	-54	-89	-131
10. Endring i høve til året før		-25	-29	-35	-42

Det er ovanfor, jf. kap. 3.3 gjort greie for utviklinga i dei frie inntektene for Hordaland, og desse inntektene framgår av linje 1 i Tabell 5 ovanfor. Ved utrekning av dei frie inntektene for 2015 er opplegget i kommuneproposisjonen 2015 lagt til grunn. Det har vore ein tendens dei siste åra til at skatteinngangen har vorte ein del betre enn prognosane frå sentralt hald. Tendensen til og med 1. tertial var at ein låg nokre få millionar kroner under budsjett. Ved utgangen av mai har dette auka til omlag 20 mill. kr mindre skatteinntekter enn budsjettet i 2014. Tendensen er i tråd med det som er signalisert i Kommuneproposisjonen – at ein kan rekne med litt lågare vekst i skatteinntektene enn det som låg til grunn i statsbudsjettet.

Konesjonskraftinntektene, i linje 2 i tabellen, er på 72 mill. kr i 2014-budsjett. Dei siste åra har prisane i kraftmarknaden gått ned. Prognosane for 2015 og utover syner no eit forholdsvis stort fall i konesjonskraftinntektene, slik som også vart stipulert i siste økonomiplan. Fram mot 2018 går prognosane ned til rundt 50 mill. kr i inntekter. Nedgangen i prognosane for konesjonskraftinntektene har mellom anna samanheng med at gunstige fastprisavtalar etter kvart går ut. Det må likevel understrekast at framtidig straumpris er usikker.

Renter og avdrag, j.fr. kap. 5, er førte på linje 4 i tabellen. I utrekningane er det lagt til grunn at rentene for nye lån går opp frå 2,25 prosent i 2015 til 3,5 prosent i 2018. Det er her lagt til grunn at renteoppgangen kjem omlag eitt år seinare enn lagt til grunn i økonomiplanen, som vart vedteken i desember 2013.

Fylkesrådmannen har i linje 5 i tabellen lagt inn at ein overfører 62 mill. kr frå driftsbudsjettet til investeringsbudsjettet i 2015 og 2016, som ligg på same nivå som i vedtatt budsjett for 2014. Dette vert foreslått redusert til 50 mill. kr årleg for åra 2017 og 2018. Hordaland fylkeskommune vil då oppnå eit netto driftsresultat på omlag 0,7 prosent i åra 2014-2018. I vedtatt budsjett for 2014 ligg netto driftsresultat på 0,9 prosent. Sett ut frå det høge investeringsnivået, og den høge gjeldsgraden fylkeskommunen har i dag, burde overføring av driftsmidlar til investeringsbudsjett vore høgare. Men med utgangspunkt i det nedtrekket Hordaland får som følgje av det nye inntektssystemet utover i perioden vert det vanskeleg å overføre meir midlar frå drift til investering, utan større reduksjonar på driftsbudsjettet til fylkeskommunen.

Pensjonskostnadane er lagt inn på linje 6 med ein reell auke på 10 mill. kr i 2015 ut frå det som er skissert i Kommuneproposisjonen for 2015. Dette er vidareført på same nivå i heile perioden, men det er uvisse knytt til utviklinga i pensjonskostnadene.

Summen av dei spesifiserte utgiftene finn ein i linje 7. Desse utgiftene er så trekte frå dei sentrale inntektene for å koma fram til dei samla driftsrammene fylkeskommunen har til disposisjon for avdelingane si drift. Desse samla driftsrammene går fram av linje 8 i tabellen.

Fylkesrådmannen viser til at med dei føresetnadene som er lagt til grunn i utrekningane, vil driftsrammene bli 25 mill. kr lågare i 2015 samanlikna med 2014 i faste 2014 prisar. Driftsrammene går vidare ned utover i perioden, slik at i 2018 er driftsrammene 131 mill. kr lågare enn i 2014.

Inntektsveksten utover i perioden er ikkje stor nok til å dekkja den store veksten i renter og avdrag og forventta nedgang i konsesjonskraftinntektene. Auka utgifter til renter og avdrag er igjen ein konsekvens av investeringsnivået det er lagt opp til.

Utrekningane viser, med dei føresetnadane som ligg til grunn, at fylkeskommunen får mindre økonomisk handlefridom utover i økonomiplanperioden. For å betra den økonomiske handlefridomen framover er det difor viktig å kritisk vurdere investeringsnivået dei komande åra. Dette vil bremse veksten i kapitalutgiftene.

Fylkeskommunen må vere førebudd på reduserte driftsrammer dersom ikkje føresetnadane endrar seg. I utfordringsnotata frå avdelingane, som er omtalt nedanfor, er det forslag om innsparingar på inntil 2% av ramma i 2014 budsjettet. I budsjettprosessen til hausten, når føresetnadane er meir avklara, vil fylkesrådmannen kome nærare attende til dette.

7. Sektorrammer

I budsjettprosessen så langt har dei ulike avdelingane utarbeidd notat om utfordringar ein står overfor i sektoren. Det er peika på utfordringar ein ser framover og kva ein kan ta bort om den økonomiske situasjonen skulle tilseia det.

Fylkesrådmannen har i brev til avdelingsdirektørane bede om at det i notata vert peika på omprioriteringar ved nullvekst og forslag om innsparingar på inntil 2 % av ramma i 2014-budsjettet.

Viktige utfordringar avdelingane står overfor er:

Opplæring

Omprioritering

Tiltaka i opplæringssektoren er lista opp i under:

- Produksjonsskulen startar opp hausten 2014. 2015 vil det vera full drift ved skulen og trong for 3 mill. kr i auka budsjett
- Det vert i løpet av 2015 teke sikte på å gjennomføra fleire administrative skulesamanslåingar i samsvar med skulebruksplanen; gjeld for skulane i Arna, på Bømlø og i Kvam – 0,5 mill. kr i auke.
- Ved Bergen Maritime vidaregåande skole vert det trong for auka leigeareal/kostnad - 4,5 mill. kr i auke.
- Byggporteføljen som vert brukt i skulesektoren er i endring, m.a. grunna oppfølging av vedtak i skulebruksplanen; mellom anna i Bergen sentrum og på Voss. Dette gjeld nye skulebygg, sal/tilbakeleige og prisjustering eksisterande leigekontraktar – trong for 5 mill. kr i auka budsjett.
- Stor fagleg utfordring i høve til minoritetselevane si gjennomføring, ressursbehov for skular med mange minoritetselevar og utfordring for å få tilfredstillande læringsutbytte for denne elevgruppa - 1,5 mill. kr i auke.
- Det er planlagt sett av 0,5 mill. kr til oppretting av eit eige ombod for elevane i vidaregåande skule.
- Det vert vidare prioritert å setja av ekstraressursar til arbeid på fråfallsområdet. Desse midlane skal ikkje gå til einskildelevar, men breitt til mange elevar, for å løfta flest mogleg som manglar lite for å fullføra vidaregåande skule – til dømes eit fag. Det er rekna med 4 mill. kr i 2015 til dette.

Samla viser oppstillinga eit meirbehov til desse tiltaka på 19,5 mill. kr.

Meirkostnadene er planlagt dekkja inn gjennom innsparingane/omprioriteringane under:

- På opplæringsavdelinga er det for tida lågare bemanning enn det som er budsjettet for 2014, hovudsakleg på grunn av vakante stillingar. Fylkesdirektør opplæring vil også gå gjennom driftsutgiftene ved avdelinga. Avdelingsbudsjett i 2015 på dagens nivå vil gje innsparing på 3,5 mill. kr.
- Vaksenopplæringsområdet har hatt vekst dei siste åra. Rekneskapan for 2013 syner at det er rom for ei forsiktig nedjustering av budsjettet - 1 mill. kr.
- Omlegginga av elev- pc- ordninga gjev fylkeskommunen lågare nettokostnad - 10 mill. kr.
- Dei fyrste signala på omfanget av lærlingtilskotet i 2014 viser ein mindre auke i talet på lærlingar enn det som er lagt til grunn i budsjettet. Dette bidrar til at forventningane i budsjettet for 2015 vert skrudd ned om lag 2 % i høve til 2014 – 5 mill. kr

Rammereduksjon på 2 %

Under punkt som gjeld ein eventuell rammereduksjon har Fylkesdirektør opplæring lagt opp til 5 tiltak som samla vil kunna gje ei innsparing på 54 mill. kr – tilsvarende 2% lågare budsjettamme.

- Dei nye reglane avsetjing til frie disposisjonsfond for skulane, gjer at fylkesdirektør opplæring i tilfelle rammereduksjon vil prioritera delar av dei inndregne midlane til å førebyggja verknadane av ein rammereduksjon i 2015 - 15 mill. kr.
- Satsane på teoriundervisning som fylkeskommunen sel til lærebedriftene har stått uendra over fleire år, og kan aukast i 2015. Tiltaket kan gjera det vanskelegare å skaffa læreplassar - 1 mill. kr.

- Fysiske og administrative samanslåingar skal gje reduksjon i driftskostnadane i 2015. Den største gevinsten gjeld heilårsverknad grunna opning av Amalie Skram vidaregåande skole i 2014 – ca. 6,5 mill. kr. Vidare innsparing i form av administrative samanslåingar av vidaregåande skular – 1,5 mill. kr. Samla innsparing av desse tiltaka er stipulert til 8 mill. kr.
- Eit generelt nedtrekk på vidaregåande skular er ikkje å koma utanom ved rammereduksjon på 2 %. Dersom dei andre tiltaka vert sette i verk, vert generelt nedtrekk for skulane samla på 30 mill. kr.

Tannhelse

Omprioritering

Dei to siste åra har honorartakstane i tannhelsetenesta i Hordaland auka. Honorartaksten er no høgare enn hjå mange privatpraktiserande tannlegar i fylket. Det er såleis konkurransemessig uheldig om takstane for 2015 skulle auka meir enn vanleg prisstigning. Det er etter fylkestannlegen si meining ikkje tilrådeleg.

Ved nullvekst i budsjetttrammene for 2015 vil det vera von om å oppretthalda drift og tilbod slik som i 2014. Ved det scenarionet er det i utgangspunktet ingen omprioriteringar.

Rammereduksjon på 2 %

Tannhelsetenesta har pr mai 2014 56 tannklinikkar, og av desse er 38 tannklinikkar i full drift alle dagar i veka. Nokre få tannklinikkar vert brukte berre nokre få dagar i månaden. Husleige, linjeleige, kostbart utstyr og lagerhald medfører spesielt høge driftsutgifter for dei tannklinikane som ikkje vert brukt dagleg.

Fylkestannlegen arbeider med ein klinikkstrukturplan for tannhelsetenesta i Hordaland som kan gje innsparingar. Ein reduksjon i budsjetttrammene på 2% vil i 2015 medføra ei raskare nedlegging av eit større tal tannklinikkar enn det klinikkstrukturplanen truleg vil leggja opp til.

Regional utvikling

Omprioritering

Områda under er for 2015 aktuelle for styrking og tilføring av økonomiske ressursar. Ei prioritering av desse områda vil medføra at andre tiltak, anna drift eller administrasjonsbudsjettet vert redusert;

Prioriterte område med trong for auka satsing:

1. Regionale planar, administrativ kapasitet
2. Klimasatsing iht. handlingsprogram
3. Mogeleg presidentskap i Nordsjøkommisjonen
4. Auke i regionale utviklingsmidlar
5. Folkehelsearbeid i samsvar til vedteken plan
6. Statistikktenester – kartlegging av behov hos kommunane
7. LUK – drift utover siste år med finansiering i 2014

Rammereduksjon på 2 %

Ein reduksjon i budsjettet på 2% utgjer om lag 1,8 mill. kr for regionalavdelinga.

Det er ikkje lett å finne ytterlegare rom for innsparing. Avdelinga har ansvar for store statlege tilskotsordningar som stiller krav til administrasjon. Vidare har avdelinga lovfesta forvaltningsoppgåver og samfunnsoppdrag som skal oppfyllest.

Kommentarar til postar knytt til næringsutvikling:

Prosjekt og institusjonar med driftstilskott: Her er det innført eit nytt regime med treårige avtaler med dei ulike aktørane. Fylkesdirektør regional utvikling finn det vanskeleg å forsvara eit generelt nedtrekk på allereie inngåtte avtaler.

Regionalavdelinga skisserer at ved ein eventuell 2 % rammereduksjon vil det verta reduserte midlar til oppfølginga av klimaplanen, mindre satsing på regional planstrategi og generell reduksjon av drifta ved avdelinga.

Samferdsel

Omprioritering

Fylkesdirektør samferdsel viser til den aukande trongen for midlar innan sektoren på mellom 50 og 100 mill. kr og finn det vanskeleg på dette tidspunktet å koma med konkrete omprioriteringsforslag. Det er trong for meir midlar både til bussruteproduksjon, transportordninga for funksjonshemma og skuleskyss. Innanfor vegvedlikehaldet er det også trong for meir midlar – ikkje minst med tanke på vedlikehaldsetterslepet på fylkesvegane.

I notatet er det peika på fleire tiltak som krev auka midlar. Dette gjeld m.a. ny kontrakt for båtruta Kleppstø-Bergen, eventuell ny sonestruktur, bortfall av Bergen kommune sin del av finansieringa av trolleybussdrifta, drift av biogasshybridbussar og nye kvalifikasjonskrav for ferjemannskapa. I tillegg nemner fylkesdirektøren at det er ønskeleg med auka ruteproduksjon i bergensområdet for å nå måla ein har sett seg i kollektivtrafikken.

Rammereduksjon på 2 %

Reduksjon av budsjettamma på samferdselsektoren på 2% vil utgjera om lag 54 mill. kr. Ein reduksjon i denne storleiken vil få negative fylgjer for drift og vedlikehald.

Fylkesdirektør samferdsel nemner ekstra takstauke som eit tiltak for å dekkja inn ei redusert ramme. Vidare kan det vera aktuelt å gå gjennom bussruteproduksjonen – særleg i distrikta – og ferje- og snøggbåttilbodet med sikte på justeringar av tilbodet. Det kan også vurderast redusert omfang av vegvedlikehaldet.

Kultur- og idrett

Hordaland har eit rikt kulturliv med stort spenn; frå frivillig sektor til profesjonelle aktørar på høgt nivå. Mange kommunar i fylket har for tida offensive satsingar, ikkje minst på anleggs- og arenafeltet, ofte med store investeringar. Det er store forventningar til fylkeskommunen på feltet, frå organisasjonar, frå institusjonar og ikkje minst frå kommunane. På kultur- og idrettsbudsjettet er det over 100 institusjonar og lag som får tilskot.

Omprioritering

Innanfor kulturminnevern, museum og kunst- og kulturformidling vil det ved nullvekst i budsjettamma verta foreslått mindre omprioriteringar innanfor ramma. Fylkesdirektør kultur meiner det bør vurderast å styrkja tilskota til vern av kulturminne og til fartøyvern. Innanfor bibliotek- og arkivfeltet kan prosjektarbeid måtta reduserast og ein vil ikkje koma i gang med etableringa av elektronisk depot for langtidslagring. For idretts- og friluftsfeltet kan det gjerast omprioriteringar mellom organisasjonane som får tilskot, men markeringa av Friluftslivets år 2015 kan gje ekstra utfordringar.

Rammereduksjon på 2 %

Ved reduksjon av ramma for kultur- og idrettssektoren med 2%, må budsjettet reduserast med om lag 3,6 mill. kr.

Fylkesdirektør kultur viser til ny regional kulturplan som er under arbeid. I planen vil ein gå gjennom alle driftstilskot og tilpassa tilskota til dei kriteria og prioriteringane som planen legg opp til.

Fellesfunksjonar

Omprioritering

Fylkesdirektør organisasjon peikar på fleire prioriterte område i 2015 der det er planlagt å auka ressursbruken. Dette gjeld:

- Opplæring og utvikling av leiarar.
- Personalopplæring.
- Organisasjonsutvikling.
- Auka digitalisering av organisasjonen/e-forvaltning.

Ved ei budsjettramme i 2015 lik 0- vekst vil desse områda verta styrka gjennom omprioriteringar innan organisasjonsavdelinga. Nullvekstramme kan gjera det vanskeleg å auka talet på lærlingar og å styrkja satsinga på førebygging av sjukefråvær.

Rammereduksjon på 2 %

Ved reduksjon av budsjettramma med 2% vil området for fellesfunksjonar verta redusert med om lag 2 mill. kr. Forutan tiltaka over, vil organisasjonsavdelinga måtte gjennomføra tiltak som reduksjon av stillingar, kutt i driftsbudsjett og kutt i fellesutgifter.

8. Sluttmerknader

I saka er det skissert storleiken på driftsrammene for komande økonomiplanperiode med nærare spesifiserte føresetnader. Prognosen er nedgang i driftsrammene til sektorane – i hovudsak som følgje av nytt inntektssystem for fylkeskommunane. Notata frå dei ulike avdelingane viser at ein står overfor mange utfordringar i fylkeskommunen og skal desse løysast må det til omprioriteringar og reduksjonar innanfor fleire sektorar.

Dei totale driftsrammene for 2015 viser nedgang på 25 mill. kr i høve til budsjettet for 2014 og dette gjer det nødvendig med streng prioritering av fylkeskommunen sine samla midlar. Nedgangen i driftsrammene held fram resten av åra i økonomiplanperioden fram til 2018. Driftsramma i 2018 er då over 130 mill. kr lågare enn 2014-ramma. Viktige årsaker til dette er følgjene av nytt inntektssystem, veksande kapitalutgifter og nedgang i konsesjonskraftinntektene.

Det er avgjerande at ein tilpassar drifta og investeringane til inntektsrammene. Fylkesrådmannen vil likevel peika på at ein skilde felt må tilførast auka rammer for å kunna følgja opp prioriterte tiltak. Her må spesielt nemnast samferdselssektoren der satsinga innanfor kollektivtransporten krev auka midlar. Med ein reduksjon i dei samla budsjettrammene og trong for auka midlar til visse område, vil det medføra lågare budsjettrammer for delar av den fylkeskommunale verksemda. Fylkesrådmannen vil koma attende til dette i skriv til fylkesdirektørane om det vidare budsjettarbeidet.

Utfordringsnotata frå avdelingane gjev ein peikepinn på kva tiltak som kan vera aktuelle og fylkesrådmannen vil vurdera desse forslaga i det vidare budsjettarbeidet.

Nytt inntektssystem for fylkeskommunane medfører lågare rammer for Hordaland fylkeskommune dei komande fem åra. Det er særleg kriteria som er nytta for utrekninga av kollektivtilskotet som gjev negativt utslag for Hordaland. I Kommuneproposisjonen er det nemnt at departementet vil arbeida vidare med kriteria for snøggbåt og ferje fram til statsbudsjettet. Fylkesrådmannen vil også frå Hordaland fylkeskommune si side arbeida med desse problemstillingane, med sikte på å få utarbeidd så treffsikre kriterium som mogeleg. Fylkesrådmannen vil halda seg oppdatert om departementet sitt vidare arbeid med dette viktige tilskotet.